

บูรณาการพุทธธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: การสร้างสังคมอารมณดี บนฐานแห่งมรรคมีองค์ 8*

INTEGRATION OF BUDDHIST DOCTRINE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT: CREATING A HAPPY SOCIETY BASED ON THE NOBLE EIGHTFOLD PATH

จตุพร คุณทอง¹ และ กิตติพงษ์ สุวรรณวงษ์²

Jatuporn Khoonthong¹ and Kittipong Suwannawong²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

¹⁻²Mahamakut Buddhist University, Sri Dharma Sokraj Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: kittipong_c1@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 3 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 7 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 9 ธันวาคม 2568

Received 3 December 2025; Revised 7 December 2025; Accepted 9 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการนำหลักมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นระบบ มาประยุกต์ใช้ในการสร้าง สังคมอารมณดี ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสติ ปัญญา และความเมตตา หลักมรรคมีองค์ 8 ครอบคลุมการพัฒนาในมิติของความคิด การสื่อสาร การดำเนินชีวิต การเพียร การรู้ตัว และการฝึกจิต ซึ่งล้วนมีเป้าหมายเพื่อการดับทุกข์อย่างแท้จริง อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา เมื่อบูรณาการกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ 17 เป้าหมาย จะก่อให้เกิด

Citation:

* จตุพร คุณทอง และ กิตติพงษ์ สุวรรณวงษ์. (2569). บูรณาการพุทธธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: การสร้างสังคมอารมณดีบนฐานแห่งมรรคมีองค์ 8. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 883-897.

Jatuporn Khoonthong and Kittipong Suwannawong. (2026). Integration Of Buddhist Doctrine And Sustainable Development: Creating A Happy Society Based On The Noble Eightfold Path.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 883-897.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

แนวทางการพัฒนาที่สมบูรณ์ทั้งภายในและภายนอก ทั้งในระดับบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนที่แท้จริงจำเป็นต้องเริ่มจาก การพัฒนาจิต เพราะจิตเป็น ศูนย์กลางของพฤติกรรมและการตัดสินใจทางสังคม หลักพุทธธรรมสามารถเสริมสร้างฐานจิต วิญญาณของ SDGs ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การส่งเสริมสัมมาทิฐิในด้านการศึกษา (SDG 4) การดำเนินอาชีพอย่างสม่ำเสมอ (SDG 8) และการสร้างสันติภาพผ่านสัมมาสังกัปปะ (SDG 16) จึงกล่าวได้ว่า การบูรณาการพุทธธรรมกับ SDGs ไม่เพียงสร้างความสมดุลระหว่าง คนกับสิ่งแวดล้อม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและอารมณ์ของมนุษย์ในสังคมให้เกิดสติ เมตตา และปัญญา อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: พุทธธรรม, การพัฒนาที่ยั่งยืน, มรรคมีองค์ 8, สังคมอารมณ์ดี

Abstract

This academic article aims to examine the integration of Buddhist doctrine with the concept of sustainable development, focusing particularly on the Noble Eightfold Path as a systematic framework for holistic human development. The Eightfold Path emphasizes right understanding, right thought, right speech, right action, right livelihood, right effort, right mindfulness, and right concentration-together forming the foundation for inner peace, compassion, and wisdom. By linking these principles with the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs), this study reveals that true sustainability must begin with the development of the human mind. Sustainable transformation cannot rely solely on economic or environmental structures but must be grounded in ethical awareness and spiritual well-being. The Eightfold Path aligns naturally with SDG objectives: right view supports quality education (SDG 4), right livelihood promotes decent work and economic justice (SDG 8), and right intention fosters peace and harmony (SDG 16). When these spiritual dimensions are harmonized with global development frameworks, individuals and societies can cultivate emotional balance, reduce inequality, and enhance ecological awareness. The findings indicate that integrating Buddhist wisdom into the SDG framework not

only deepens human values but also provides an ethical compass for policy-making and community development. Ultimately, the synthesis of Buddhist doctrine and sustainable development encourages the emergence of a “happy society” rooted in mindfulness, compassion, and collective well-being—essential qualities for achieving genuine and lasting sustainability.

Keywords: Buddhist Doctrine, Sustainable Development, Noble Eightfold Path, Happy Society

บทนำ

ในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงที่โลกกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และสุขภาพจิตของมนุษย์ แนวคิดเรื่อง การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้กลายเป็นเป้าหมายร่วมของประชาคมโลก เพื่อให้การพัฒนาของมนุษยชาติมีสมดุลระหว่างการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและการรักษาทรัพยากรไว้ให้คนรุ่นอนาคต (United Nations, 2015) อย่างไรก็ตาม แม้โลกจะมีกรอบแนวคิดและเป้าหมายการพัฒนาอย่างครอบคลุมถึง 17 เป้าหมายในระดับโครงสร้าง แต่ก็ยังคงพบปัญหาสำคัญคือ ความไม่สมดุลของมนุษย์ภายใน กล่าวคือ แม้จะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวัตถุ แต่ก็กลับมีความเสื่อมทางคุณธรรม ความเครียด และความรุนแรงทางสังคมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

พระพุทธศาสนาในฐานะระบบความคิดและแนวทางปฏิบัติที่มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ถึงความดับทุกข์ จึงสามารถเสนอแนวทางเสริมสร้าง การพัฒนาที่ยั่งยืนทางจิตวิญญาณ ควบคู่กับการพัฒนาเชิงวัตถุได้อย่างสอดคล้องและกลมกลืน โดยเฉพาะหลัก มรรคมีองค์ 8 (อัฐมรรค) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่าเป็น ทางสายกลาง ที่นำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2562) มรรคทั้งแปดนี้มีได้จำกัดอยู่เพียงในมิติของการปฏิบัติธรรมทางจิตเท่านั้น แต่ยังสามารถขยายความไปถึงการพัฒนาความคิด การสื่อสาร การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การเพียร ความรู้สึกตัว และการฝึกสมาธิ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาคนอย่างรอบด้าน ในสังคัมภรสมัย แนวคิดการพัฒนาแบบพุทธได้เริ่มถูกนำมาพิจารณาในฐานะ มิติที่สี่ ของการพัฒนา ควบคู่ไปกับมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของนักพัฒนาแนวจิตวิญญาณที่มองว่า การ

พัฒนาที่ยั่งยืนจะไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากปราศจาก การพัฒนาจิตใจของมนุษย์ ให้มีสติ ปัญญา และเมตตา การพัฒนาที่แท้จริงจึงควรเริ่มต้นจาก ภายใน แล้วจึงขยายผลไปสู่ ภายนอก ซึ่งเป็นแนวทางที่พระพุทธศาสนาได้ย้ำไว้ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล

เมื่อพิจารณาในเชิงบูรณาการ จะเห็นได้ว่าหลักมรรคมีองค์ 8 สามารถเชื่อมโยงกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ได้อย่างเป็นระบบ เช่น สัมมาทิฐีสัมพันธ์กับ SDG 4 ว่า ด้วยการศึกษามีคุณภาพ สัมมาอาชีวะสัมพันธ์กับ SDG 8 ที่มุ่งเน้นงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม และสัมมาสังกัปปะสัมพันธ์กับ SDG 16 ซึ่งว่าด้วยสันติภาพ และสังคมที่ปราศจากความรุนแรง (United Nations, 2015) ดังนั้น หากนำมรรคมีองค์ 8 มาเป็นกรอบพัฒนาเชิงจิตวิญญาณ จะสามารถเสริมพลังทางจิตใจให้แก่กระบวนการพัฒนาสมัยใหม่ได้อย่างลึกซึ้งซึ่งนอกจากนี้ การพัฒนาที่แท้จริงในเชิงพุทธยังหมายถึง การพัฒนาจาก การละกิเลส ไม่ใช่เพียงการเพิ่มผลผลิตหรือรายได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพุทธเศรษฐศาสตร์ (Buddhist Economics) ที่ชี้ว่า ความยั่งยืนของมนุษย์จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสามารถบริหารความต้องการของตนให้อยู่ในระดับที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แนวคิดนี้จึงสะท้อนถึงแก่นแท้ของ สังคมอารมณดี ที่ผู้คนมีสติรู้ตัว เข้าใจชีวิต และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

ดังนั้น การบูรณาการพุทธธรรมเข้ากับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงไม่ใช่เพียงการผสมผสานระหว่างศาสนาและนโยบายการพัฒนาเท่านั้น แต่คือการสร้าง ระบบคิดใหม่ ที่เชื่อมโยงการพัฒนาภายนอกกับการพัฒนาภายใน เพื่อให้เกิดสังคมที่มีความสมดุลทางจิตใจ และสังคมอย่างแท้จริง สังคมดังกล่าวเรียกว่า สังคมอารมณดี หรือ Happy Society ที่ประชาชนมีปัญญา มีคุณธรรม และมีความสุขจากการเข้าใจธรรมชาติของชีวิต ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนามนุษย์ในแนวพุทธ

ความหมายและแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดเรื่อง การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ถือเป็นแนวคิดสำคัญของโลกสมัยใหม่ที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อวิกฤติทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาแบบอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ผ่านมา โลกยุคใหม่ภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้ก้าวเข้าสู่ยุคของความเจริญทางวัตถุอย่างไม่หยุดยั้ง แต่มนุษย์กลับสูญเสียความสมดุลภายใน ทั้งในด้านจิตใจ คุณธรรม และความสัมพันธ์กับธรรมชาติ (United

Nations, 2015) การมุ่งเน้นผลกำไร การบริโภคนิยม และการแข่งขันอย่างรุนแรงในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ทำให้โลกต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความยากจน ความขัดแย้ง และการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง องค์การสหประชาชาติจึงได้เสนอแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างเป็นทางการในรายงาน Our Common Future เมื่อปี ค.ศ. 1987 โดยให้นิยามว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำลายศักยภาพของคนรุ่นต่อไปในการตอบสนองความต้องการของตนเอง นิยามนี้สะท้อนเจตนารมณ์ของการสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างความต้องการในปัจจุบันกับความรับผิดชอบต่ออนาคต ต่อมาแนวคิดดังกล่าวได้รับการต่อยอดเป็น เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย ที่ครอบคลุมทั้งสามมิติหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

มิติทางเศรษฐกิจ (Economic Dimension)

มิติทางเศรษฐกิจของการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งเน้นการสร้างเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือสร้างภาระให้แก่สังคมในระยะยาว การเติบโตทางเศรษฐกิจจึงต้องอยู่บนฐานของ ความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Justice) และ ความพอเพียง มากกว่าการขยายตัวเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว (United Nations Development Programme, 2020) ในมุมมองพุทธศาสนา การพัฒนาเศรษฐกิจควรตั้งอยู่บนหลัก สัมมาอาชีวะ ซึ่งหมายถึง การประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และไม่สร้างความทุกข์แก่สังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับหลัก มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเน้นความพอดีในการดำเนินชีวิต ไม่เอนเอียงไปทางวัตถุนิยมสุดโต่งหรือความขาดแคลนจนเกินไป เมื่อมองในบริบทสังคมไทย หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานไว้ ถือเป็นแก่นนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในเชิงเศรษฐกิจได้อย่างลึกซึ้ง เพราะเน้น ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัว ซึ่งเป็นแนวทางสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคงและไม่เบียดเบียน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

มิติทางสังคม (Social Dimension)

ในด้านสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งสร้างสังคมที่เท่าเทียม ปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเฉพาะการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การศึกษา การมีสุขภาพทางกายและจิตใจที่ดี รวมถึงการมีส่วนร่วมทางสังคม (United Nations, 2015) สังคมที่ยั่งยืนต้องมีพื้นฐานทางคุณธรรม มีการกระจายโอกาสอย่างเป็นธรรม และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในมิติพุทธศาสนา สังคมที่ดี จะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกในสังคมยึดมั่นในหลักศีลธรรมและมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) ศีลเป็นเครื่องคุ้มครองสังคมจากความรุนแรงและความเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดความไว้วางใจและความสงบเรียบร้อย ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างแท้จริงนอกจากนี้ หลัก สัปปุริสธรรม 7 หรือ ธรรมของคณิศร ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม เช่น ธรรมัญญา (รู้หลักการ), อตถัญญา (รู้จุดหมาย), และกาลัญญา (รู้เวลาอันควร) ก็สามารถเป็นกรอบคุณธรรมสำหรับนักพัฒนาและผู้นำชุมชน เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจการสาธารณะ ดังนั้น การพัฒนาในมิติทางสังคมจึงมิใช่เพียงการสร้างระบบสวัสดิการ แต่ต้องพัฒนา จิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เพื่อให้สังคมดำรงอยู่อย่างสมดุล

มิติทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Dimension)

มิติทางสิ่งแวดล้อมเป็นหัวใจของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การทำลายทรัพยากร และมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ล้วนเป็นผลจากความโลภและความหลงของมนุษย์ (United Nations Environment Programme, 2020) พระพุทธศาสนาได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าต้นเหตุของการทำลายธรรมชาติมาจาก โทสะ และโมหะ ซึ่งเป็นรากเหง้าของทุกข์ทั้งปวง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) ดังนั้น การพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนจึงต้องเริ่มจากการพัฒนา จิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม หรือ สติสี่เขียว ที่เกิดจากการรู้คุณค่าของธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ในแง่นี้ หลักธรรมเรื่อง อปปีจจตา (ความมกน้อย) และ สันตุกฐี (ความสันโดษ) สามารถนำมาใช้ในการสร้างวัฒนธรรมการบริโภคอย่างมีสติ เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล ไม่ใช่เพื่อการครอบครองแต่เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกัน การลดความต้องการที่เกินจำเป็นจึงเป็นการรักษาทรัพยากรและลดแรงกดดันต่อระบบนิเวศอย่างแท้จริง ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับในแวดวงสิ่งแวดล้อมศึกษาในฐานะ Buddhist Ecology หรือ พุทธนิเวศวิทยา

สรุป การพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึงการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ทำลายโอกาสของคนรุ่นอนาคต โดยเน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้เกิดจากวิกฤติที่มนุษย์สร้างขึ้นจากการพัฒนาแบบอุตสาหกรรมซึ่งนำไปสู่

ความเหลื่อมล้ำและการทำลายธรรมชาติ พุทธศาสนาชี้ว่าความไม่ยั่งยืนเกิดจากกิเลส เช่น โลภะ โทสะ และโมหะ จึงเสนอการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาจิตใจ โดยใช้หลักความพอประมาณ ศีลธรรม และสติเป็นตัวกำกับ เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลและไม่เบียดเบียน

การพัฒนาในมิติพระพุทธศาสนา จากความยั่งยืนสู่การหลุดพ้น

พระพุทธศาสนามองการพัฒนาในลักษณะที่ลึกซึ้งกว่าการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือความสมดุลทางสิ่งแวดล้อม เพราะถือว่าการพัฒนาที่แท้จริงคือ การพัฒนาจิตใจให้หลุดพ้นจากทุกข์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) พระธรรมปิฎกอธิบายว่า การพัฒนาในทางพุทธศาสนา คือ การพัฒนาให้มนุษย์มีปัญญาและศีลธรรม โดยใช้จิตเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลง เมื่อจิตได้รับการฝึกฝนและขัดเกลาให้มีสติและสมาธิแล้ว ความยั่งยืนในมิติอื่นย่อมเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เพราะจิตเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมและการกระทำทั้งปวง

แนวคิดนี้สามารถขยายความได้ว่า การพัฒนาเชิงพุทธเป็นการพัฒนา จากภายในสู่ภายนอก ซึ่งต่างจากแนวคิดแบบตะวันตกที่มักพัฒนา จากภายนอกสู่ภายใน กล่าวคือ แนวคิดสากลมักมุ่งสร้างระบบ โครงสร้าง หรือเทคโนโลยี แต่แนวคิดพุทธเน้นการสร้าง คนที่มีปัญญาและคุณธรรม ให้สามารถใช้ระบบเหล่านั้นอย่างมีสติและไม่เบียดเบียน การพัฒนาเชิงพุทธจึงเป็นการเปลี่ยน ผู้บริโภคทรัพยากร ให้กลายเป็น ผู้ดูแลทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเชิงจิตวิญญูณในยุคใหม่ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2021)

แนวโน้มการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา

ในศตวรรษที่ 21 โลกได้เข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งมีทั้งโอกาสและความท้าทายต่อการพัฒนามนุษย์ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วทำให้มนุษย์เชื่อมโยงถึงกันมากขึ้น แต่ก็ส่งผลให้เกิดความเครียด ความโดดเดี่ยว และการเสพติดเทคโนโลยีที่เพิ่มขึ้นตามมา (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ในบริบทนี้ พุทธศาสนาสามารถทำหน้าที่เป็น พลังทางจิตวิญญูณ ที่ช่วยสร้างสมดุลให้กับการพัฒนาสมัยใหม่ได้ โดยการปลูกฝัง สติ ให้มนุษย์รู้เท่าทันอารมณ์และพฤติกรรมของตนแนวโน้มการบูรณาการพุทธ

ธรรมเข้ากับการพัฒนาที่ยั่งยืนเริ่มเห็นได้ชัดในหลายประเทศ เช่น การใช้หลักเมตตา และ อหิงสา ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กร การจัดการศึกษาตามแนวพุทธเพื่อพัฒนา EQ และความยั่งยืนทางจิตใจในโรงเรียน (UNESCO, 2019) ตลอดจนการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธในเอเชียที่เน้น การพึ่งพาตนเองด้วยสติและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม แนวทางเหล่านี้สะท้อนว่า การพัฒนาเชิงพุทธ มิได้เป็นเพียงอุดมคติทางศาสนา แต่เป็นแนวทางปฏิบัติที่มีศักยภาพต่อการ แก้ไขความทุกข์ร่วมสมัยอย่างเป็นรูปธรรม

มรรคมือองค์ 8 กับการพัฒนาจิตและสังคม

หลัก มรรคมือองค์ 8 หรือที่เรียกว่า อัฐมมังคิคมรรค เป็นแก่นธรรมสำคัญใน พระพุทธศาสนา ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ใน อัมมจักกัปปวัตตนสูตร เมื่อครั้งแรกที่ ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี โดยทรงตรัสว่าเป็น ทางสายกลาง ที่นำไปสู่ความดับทุกข์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) มรรคมือองค์ 8 ประกอบด้วยสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ซึ่งเมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วจะเห็นได้ว่า หลักธรรม ทั้งแปดประการนี้มีได้เป็นเพียงแนวทางสำหรับการปฏิบัติธรรมของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมทั้งระบบ เพราะเป็นกระบวนการพัฒนา มนุษย์อย่างรอบด้าน ทั้งด้านความคิด คำพูด การกระทำ อาชีพ ความเพียร และจิตใจ ใน มุมมองเชิงพุทธ มรรคมือองค์ 8 เปรียบเสมือน โครงสร้างแห่งการพัฒนา ที่เริ่มจากการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับชีวิต แล้วนำไปสู่การกระทำที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมระหว่างปัญญา ศีล และสมาธิ ในทางพลวัตกรรมมนุษย์ ปัญญาทำหน้าที่เป็นรากฐานแห่ง การรู้เท่าทันความจริง ศีลเป็นกรอบแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคม และสมาธิเป็นพลังแห่งจิตที่ทำให้เกิดเสถียรภาพทางอารมณ์ เมื่อทั้งสามประสานกันได้ มนุษย์ย่อมสามารถดำเนินชีวิตอย่าง สมดุล ซึ่งเป็นพื้นฐานของ “สังคมอารมณดี” ที่มีสติ เมตตา และปัญญาเป็นแกนกลาง

มรรคมือองค์ 8 เริ่มต้นจาก สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ หมายถึง การเข้าใจในความจริงของ ชีวิตตามหลักอริยสัจ 4 หรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ มรรค ซึ่งเป็นแกนกลางของการพัฒนาเชิงพุทธ การมีสัมมาทิฐิทำให้บุคคลเข้าใจว่า ความทุกข์ เป็นธรรมดาของชีวิต การพัฒนาจึงมิใช่การหลีกเลี่ยงทุกข์ แต่คือ การเรียนรู้เพื่อดับเหตุแห่งทุกข์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) ความเข้าใจนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทาง

จิตใจ เพราะเมื่อมนุษย์เห็นโลกตามความเป็นจริง ก็จะเกิดความละเอียดรอบาบ มีเมตตา และใช้เหตุผลมากกว่าความหลงใหลทางวัตถุ จากสัมมาทิฐิ จิตจะพัฒนาไปสู่ สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ ซึ่งหมายถึงความคิดที่ไม่เบียดเบียน เป็นความคิดแห่งเมตตา กรุณา และสันติ การพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากมนุษย์ยังเต็มไปด้วยความอาฆาต ความเห็นแก่ตัว และการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน การฝึกสัมมาสังกัปปะจึงเป็นกระบวนการพัฒนา จิตสำนึกเชิงสังคม ให้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และเห็นคุณค่าของผู้อื่นเท่าเทียมกับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง Social Sustainability ขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2015) ที่มุ่งเน้นความเท่าเทียมและสันติภาพทางสังคม เมื่อมีความคิดชอบแล้ว การสื่อสารก็ย่อมชอบด้วย หลัก สัมมาวาจา คือ การพูดอย่างมีสติ ไม่โกหก ไม่ส่อเสียด ไม่หยาบคาย และไม่เพ้อเจ้อ ในบริบทของการพัฒนาสังคม การสื่อสาร คือ เครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงมนุษย์เข้าด้วยกัน หากสังคมมีการพูดด้วยเมตตาและเหตุผล ก็ย่อมลดความขัดแย้งและความรุนแรงได้ ดังนั้น สัมมาวาจาจึงเป็นเครื่องมือสร้าง วัฒนธรรมการสื่อสารที่สร้างสรรค์ ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาในยุคดิจิทัลที่การสื่อสารสามารถสร้างทั้งสันติภาพ และความแตกแยกได้ในเวลาเดียวกัน จากการพูดชอบย่อมส่งผลต่อ การกระทำชอบ หรือ สัมมากรรมันตะ หมายถึง การกระทำที่ไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินอกงาม การกระทำชอบในระดับบุคคลสะท้อนถึงจริยธรรมในระดับสังคม หากประชาชนทุกคนมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน สังคมก็จะปราศจากการเบียดเบียนและความรุนแรง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) อธิบายว่า สังคมจะเจริญได้ต้องอาศัยความร่วมมือที่ตั้งอยู่บนศีลธรรม ไม่ใช่บนการบังคับ เพราะศีลคือพลังของความสมัครใจในการทำความดี การดำเนินชีวิตอย่างสัมมาคือ สัมมาอาชีวะ หมายถึง การประกอบอาชีพสุจริต ไม่ทำลายชีวิต ไม่ค้าขายสิ่งเสพติด อาวุธ หรือสิ่งที่เบียดเบียนผู้อื่น ในยุคเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นผลกำไรเป็นหลัก หลักสัมมาอาชีวะจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งในการสร้าง เศรษฐกิจคุณธรรม ที่ให้ความสำคัญกับจริยธรรมทางธุรกิจและความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 8 ของสหประชาชาติว่าด้วย งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งมุ่งให้มนุษย์มีงานที่สุจริตและเคารพศักดิ์ศรีของกันและกัน (United Nations Development Programme, 2020) องค์ธรรมถัดมา คือ สัมมาวายามะ หรือความเพียรชอบ หมายถึง การเพียรพยายามละความชั่ว บำเพ็ญความดี และรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ การพัฒนาใน

ทุกมิติต้องอาศัยความเพียรอย่างต่อเนื่อง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) อธิบายว่าความเพียรเป็นพลังแห่งความเจริญ เพราะเป็นแรงผลักดันให้ชีวิตก้าวข้ามข้อจำกัดทั้งภายนอกและภายใน ในเชิงสังคม ความเพียรชอบเป็นพลังขับเคลื่อนของชุมชนและองค์กรที่ยั่งยืน เพราะเป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนร่วมกันทำความดีโดยไม่ต้องรอคำสั่งหรือผลตอบแทน สัมมาสติ หรือสติชอบ เป็นหลักธรรมที่ได้รับความสนใจอย่างมากในโลกปัจจุบัน เนื่องจากสังคมยุคดิจิทัลเต็มไปด้วยสิ่งเร้าและข้อมูลข่าวสารมหาศาล การมีสติช่วยให้มนุษย์สามารถรู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด และการกระทำของตนเองได้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ในเชิงพัฒนา สติเป็นเครื่องมือในการควบคุมจิตใจและพฤติกรรมให้เกิดความสมดุล เป็นพื้นฐานของการพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและองค์กร สังคมที่มีสติคือสังคมที่ไม่ถูกชักจูงด้วยอารมณ์หรือกระแส แต่ใช้ปัญญาในการตัดสินใจ สุดท้ายคือ สัมมาสมาธิ หรือสมาธิชอบ หมายถึง ความตั้งมั่นของจิตที่สงบและมีพลัง สมาธิทำให้เกิดความแน่วแน่ในการคิดและการกระทำ ในทางพัฒนา สมาธิเป็นพลังแห่งการบริหารจัดการชีวิต ทำให้บุคคลมีประสิทธิภาพในการทำงานและสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล ชีวว่า สมาธิไม่ใช่เพียงการนั่งหลับตา แต่คือสภาวะของจิตที่มั่นคงในความดี และสามารถดำรงอยู่ในโลกอย่างไม่หวั่นไหว การมีสมาธิในระดับสังคมหมายถึงความมั่นคงของโครงสร้างทางจิตวิญญาณที่ทำให้สังคมไม่หวั่นไหวต่อความเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ

เมื่อพิจารณามรรคมีองค์ 8 ในภาพรวม จะเห็นได้ว่าเป็น ระบบการพัฒนาจิตและสังคม ที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเชิงพุทธอย่างแท้จริง เพราะเป็นกระบวนการสร้างสมดุลระหว่างปัญญา ศีล และสมาธิ หากมนุษย์ได้รับการพัฒนาในสามมิตินี้พร้อมกัน การพัฒนาในระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมย่อมเป็นไปอย่างยั่งยืนโดยธรรมชาติ หลักมรรค 8 จึงมีใช้เพียงหนทางสู่ความหลุดพ้นทางจิตเท่านั้น แต่ยังเป็น พุทธนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา ที่สามารถประยุกต์ใช้ในการสร้างสังคมสันติสุขในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างแท้จริง

กล่าวได้ว่า มรรคมีองค์ 8 เป็นเครื่องมือทางจิตวิญญาณที่สอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติของมนุษย์ เพราะมุ่งให้มนุษย์พัฒนาความคิด การกระทำ และจิตใจให้ถูกต้อง เป็นแนวทางแห่งการเปลี่ยนแปลงภายในที่ส่งผลต่อความสงบของโลกภายนอก ดังที่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) กล่าวว่า เมื่อจิตดี โลกย่อมดีด้วย ซึ่งเป็นคำสอนที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การสหประชาชาติที่มุ่งสร้างสันติสุขและความยั่งยืนในระดับโลกเช่นเดียวกัน

การบูรณาการมรรคมีองค์ 8 กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

การบูรณาการหลักมรรคมีองค์ 8 กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง พุทธธรรม กับ โครงสร้างการพัฒนาโลกสมัยใหม่ อย่างมีเอกภาพ เพราะมรรค 8 มิใช่เพียงแนวทางแห่งการดับทุกข์ทางจิตใจ แต่ยังเป็นระบบคิดที่สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม มนุษย์ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างครบวงจร หลักธรรมทั้งแปดเป็นกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมที่เริ่มจากการปรับมุมมองทางปัญญา ไปจนถึงการสร้างสมดุลของจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับสากลที่เน้นความสมดุลระหว่างมนุษย์กับโลก (United Nations, 2015)

เริ่มจาก สัมมาทิฏฐิ หรือความเห็นชอบ ซึ่งหมายถึง การมองเห็นโลกตามความเป็นจริง โดยอาศัยปัญญา เป็นการพัฒนามิติของ ความรู้และความเข้าใจ อันเป็นรากฐานของ SDG 4 ว่าด้วยการศึกษาที่มีคุณภาพ เพราะเมื่อมนุษย์มีความเห็นถูกต้อง ย่อมเกิดปัญญาที่แท้จริงในการตัดสินใจ และสามารถพัฒนาสังคมอย่างมีเหตุผลและยั่งยืน การศึกษาในพุทธศาสนาไม่มุ่งเพียงความรู้ภายนอก แต่เน้นการพัฒนาปัญญาภายในเพื่อให้เกิด โยนิโสมนสิการ หรือการคิดโดยแยบคาย ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) สัมมาสังกัปปะ หรือความดำริชอบ คือ การคิดด้วยเมตตา ปรรณานาติ และไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นจิตแห่งความสันติ ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 16 ที่มุ่งสร้างสังคมสงบสุขและเป็นธรรม หลักสัมมาสังกัปปะจึงเป็นฐานทางจิตวิญญาณของการพัฒนาสังคม เพราะหากมนุษย์มีจิตใจที่เปี่ยมด้วยความเมตตาและสำนึกในความรับผิดชอบต่อส่วนรวมแล้ว ความขัดแย้งทางสังคมย่อมลดลง และความร่วมมือในระดับชุมชนและนานาชาติจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ต่อมาคือ สัมมาวาจา หรือการพูดชอบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสื่อสารที่สร้างสรรค์และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ในโลกยุคดิจิทัลที่การสื่อสารเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญของการเปลี่ยนแปลง สัมมาวาจามีความสำคัญต่อการสร้าง วัฒนธรรมการสื่อสารอย่างมีสติ ที่ลดความเกลียดชังและสร้างความเข้าใจในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 10 ที่ว่าด้วยการลดความเหลื่อมล้ำ เพราะการสื่อสารด้วยเมตตาและความเคารพจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียมและมีศักดิ์ศรี สัมมาภังคะ หรือการกระทำชอบ หมายถึงการประพฤติที่ไม่เบียดเบียนชีวิตและสิ่งแวดล้อม การกระทำชอบเป็นการพัฒนามิติทางพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เมื่อ

มนุษย์ละเว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดความทุกข์แก่สิ่งมีชีวิตอื่น ย่อมช่วยรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งสอดคล้องกับ SDGs หมายเลข 13-15 ที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การรับมือการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และการคุ้มครองระบบนิเวศโลก (United Nations Environment Programme, 2020) สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพสุจริต ไม่ทำลายชีวิต ไม่ค้าสิ่งเสพติดหรืออาวุธ ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับ SDG 8 ว่าด้วยการสร้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง หลักสัมมาอาชีวะช่วยให้เกิดเศรษฐกิจที่มีคุณธรรม เพราะไม่มุ่งแสวงหากำไรสูงสุดโดยละเลยผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือจิตใจของผู้อื่น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2562) เมื่อเศรษฐกิจดำเนินไปบนพื้นฐานแห่งศีลธรรม ก็ย่อมสร้างความยั่งยืนได้ทั้งในระดับปัจเจกและสังคม ในด้าน สัมมาวายามะ หรือความเพียรชอบ หมายถึง ความพยายามอย่างต่อเนื่องในการละความชั่วและส่งเสริมความดี ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 3 ที่มุ่งเน้นสุขภาพทางกายและจิต การมีความเพียรในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติช่วยให้มนุษย์มีจิตใจเข้มแข็งสามารถจัดการอารมณ์และความเครียดได้อย่างสมดุล ทำให้สังคมมีสุขภาพโดยรวมที่ดีขึ้น สัมมาสติ หรือสติชอบ เป็นหัวใจของการดำเนินชีวิตอย่างรู้ตัวในโลกยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบและสิ่งเร้าทางอารมณ์ สติช่วยให้มนุษย์รู้เท่าทันการบริโภคเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 9 ที่ว่าด้วยการสร้างนวัตกรรมและอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน เพราะเมื่อมีสติ มนุษย์จะสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณค่า ไม่ตกเป็นทาสของมัน และยังสามารถสร้างนวัตกรรมที่รับผิดชอบต่อมนุษยชาติได้อย่างแท้จริง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) สุดท้ายคือ สัมมาสมาธิ หรือสมาธิชอบ ซึ่งเป็นการพัฒนาจิตให้ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งเร้า สมาธิช่วยให้เกิดความสงบในใจและปัญญาที่ลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 17 ที่มุ่งเน้นความร่วมมือระดับโลก เพราะจิตที่มั่นคงและมีสมาธิย่อมสร้างความร่วมมือบนพื้นฐานแห่งสติและเหตุผล การเจรจาและการพัฒนานโยบายในระดับนานาชาติจะเกิดขึ้นอย่างสันติและสร้างสรรค์มากขึ้น หากผู้นำและผู้ร่วมพัฒนาโลกมีสมาธิในธรรม

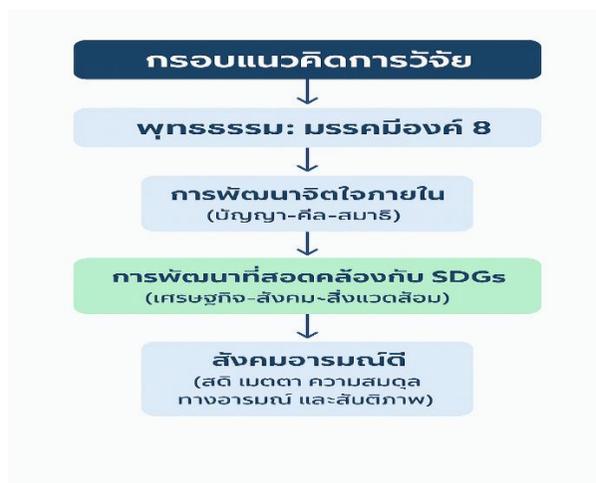
โดยสรุป การบูรณาการมรรคมีองค์ 8 กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน คือการเชื่อมโยงการพัฒนาภายในจิตใจ เข้ากับ การพัฒนาโครงสร้างภายนอก ของโลกสมัยใหม่ มรรค 8 เป็นทั้งกรอบทางจริยธรรมและเครื่องมือทางปัญญาที่ช่วยให้การพัฒนาไม่หลงทางในวัตถุนิยม หากแต่ตั้งอยู่บนความจริงแห่งชีวิตและความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ เมื่อการพัฒนาทางจิตและสังคมดำเนินไปพร้อมกัน โลกย่อมบรรลุความยั่งยืนทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณอย่างแท้จริง

การสร้างสังคมอารมณดีตามแนวพุทธ

สังคมอารมณดีตามแนวพุทธ หมายถึงสังคมที่สมาชิกมีสติ เข้าใจตนเอง เคารพผู้อื่น และดำรงชีวิตร่วมกันด้วยเมตตาและปัญญา อันเกิดจากพื้นฐานของจิตที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ตามแนวมรรคมีองค์ 8 เพราะสังคมจะสงบสุขได้ก็ต่อเมื่อจิตใจของผู้คนสงบก่อน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) มรรค 8 จึงเป็นเครื่องมือทางจิตวิญญาณที่ช่วยหล่อหลอมมนุษย์ให้มีคุณธรรมทางอารมณ เช่น ความเห็นใจ การให้อภัย และความเข้าใจชีวิตอย่างถูกต้อง เมื่อจิตใจของปัจเจกบุคคลได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ย่อมสะท้อนออกมาเป็นวัฒนธรรมสังคมที่มีความเมตตาและเอื้ออาทร การสร้างสังคมอารมณดีจึงมิใช่เพียงการลดความขัดแย้งหรือความรุนแรงภายนอก แต่เป็นการปลูกฝัง สุขภาวะทางใจ ให้เกิดในระดับโครงสร้างของสังคมผ่านการศึกษาศาสนา และสื่อสาธารณะ การส่งเสริมสติและสมาธิในชีวิตประจำวันเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้คนรู้เท่าทันอารมณและปฏิบัติต่อกันด้วยความกรุณา เมื่อมนุษย์มีสติรู้ตนและเข้าใจผู้อื่น ความทุกข์ในสังคมนย่อมลดลง และความสุขที่แท้จริงจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ

ดังนั้น สังคมอารมณดี ในเชิงพุทธจึงเป็นสังคมที่มีความสุขจากการเข้าใจ ไม่ใช่จากการบริโภควัตถุ แต่คือสังคมที่ดำรงอยู่บนฐานของธรรมะ เมตตา และสันติ ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในมิติของจิตใจและสังคม

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 การสร้างสังคมอารมณดีตามแนวพุทธ

ข้อมูลเชิงประจักษ์

- 1) การประยุกต์ใช้พุทธธรรมในการพัฒนา แนวปฏิบัติในระดับประเทศ ชุมชน เช่น GNH ประเทศภูฏาน Sarvodaya ศรีลังกา โรงเรียนวิถีพุทธ ไทย
- 2) กลไกการทำงานของแนวคิดพุทธ การพัฒนาจิต สติ พฤติกรรม เช่น ความเมตตา การไม่เบียดเบียน การพึ่งตนเอง การบริโภคอย่างมีสติ
- 3) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง การพัฒนาที่ยั่งยืนและสังคมอารมณดี เช่น ลดความรุนแรง เพิ่มความร่วมมือชุมชน ระบบนิเวศพื้นตัว คุณธรรมในสังคมสูงขึ้น

สรุป

มรรคมีองค์ 8 เป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เป็นแนวทางแห่งการดับทุกข์ และเป็นรากฐานของการพัฒนามนุษย์ในทุกมิติ ทั้งด้านจิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เมื่อมองในมิติร่วมสมัย มรรค 8 สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างลงตัว เพราะเป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นจาก ภายในจิตใจ ของมนุษย์ก่อนจะขยายผลสู่ภายนอกสังคม หลักสัมมาทิฐิช่วยให้มนุษย์เข้าใจชีวิตอย่างถูกต้อง หลักสัมมาสังกัปปะหล่อหลอมให้เกิดความคิดเมตตา หลักสัมมาวาจาและสัมมากรรมันตะส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ส่วนหลักสัมมาอาชีวะสร้างรากฐานของเศรษฐกิจที่สุจริตและไม่เบียดเบียน ขณะที่สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เป็นพลังขับเคลื่อนให้ชีวิตดำเนินไปอย่างมีสมดุลและมั่นคง เมื่อมรรคมีองค์ 8 ถูกนำมาบูรณาการเข้ากับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จะเห็นได้ว่าทั้งสองแนวทางมีจุดร่วมที่สอดคล้องกันอย่างลึกซึ้ง ต่างก็เน้นการสร้างสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับคุณธรรม และการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น มรรค 8 จึงมิได้เป็นเพียงหลักธรรมทางศาสนา แต่เป็น กระบวนทัศน์แห่งการพัฒนา ที่ช่วยยกระดับจิตใจมนุษย์ให้มีสติ ปัญญา และความรับผิดชอบต่อโลก การพัฒนาที่แท้จริงจึงไม่ใช่การเพิ่มพูนวัตถุหรือเทคโนโลยี หากแต่คือการพัฒนา คุณภาพของจิต ที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สังคมอารมณดีที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการพุทธธรรม จึงเป็นสังคมที่มีความสุขจากความเข้าใจ ไม่ใช่จากการครอบครอง ผู้คนมีสติรู้เท่าทันอารมณ์ มีเมตตาในการสื่อสาร มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และเห็นคุณค่าของชีวิตผู้อื่นเท่าเทียมกับตนเอง สังคมเช่นนี้ย่อมเป็นสังคมที่ปราศจากความเกลียดชัง ความรุนแรง และการเอาเปรียบ แต่เปี่ยมด้วยพลังแห่งความร่วมมือและความไว้วางใจ

ดังนั้น การสร้างความยั่งยืนตามแนวพุทธจึงเริ่มจากการฝึกฝนจิตใจของแต่ละคนให้มั่นคงในธรรมะ เมื่อจิตได้รับการพัฒนา สังคมย่อมเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ เพราะจิตเป็นรากฐานของทุกการกระทำ หากจิตดี โลกย่อมดีตาม เมื่อแต่ละคนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีสติ สมดุล และกรุณา การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และโลกก็จะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง นี่คือหัวใจของ “การบูรณาการพุทธธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน” ที่มีใช้เพียงทางเลือก แต่คือเส้นทางแห่งความหวังของมนุษยชาติในศตวรรษใหม่.

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2562). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สศช.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *รายงานการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สศช.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2021). *Thailand's Path toward Sustainable Human Development*. Bangkok: NESDC.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. New York: United Nations.
- United Nations Development Programme. (2020). *Human development report 2020: The next frontier – human development and the Anthropocene*. New York: UNDP.